

IJHE: CİLT / VOLUME 8, SAYI / ISSUE 17, S / P. 320 – 330.

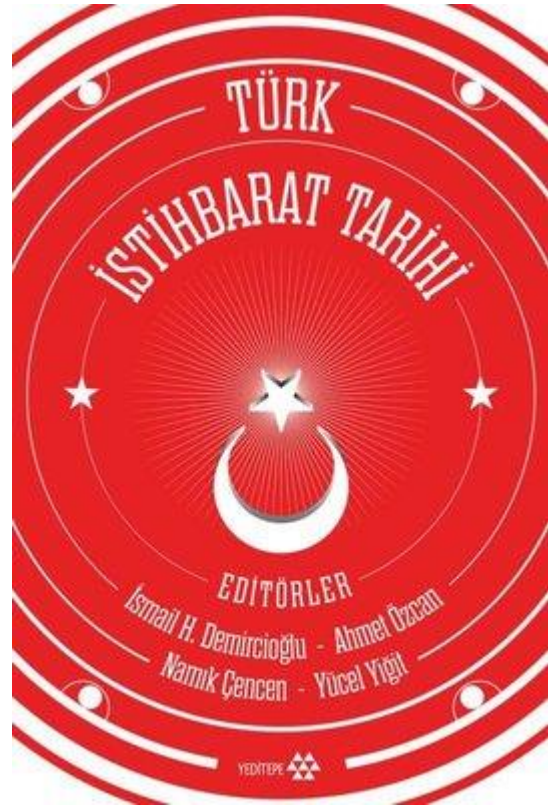
Türk İstihbarat Tarihi

İsmail H. DEMİRCİOĞLU, Ahmet ÖZCAN, Namık ÇENCEN, Yücel YİĞİT
(Editörler) İstanbul: Yeditepe Yayınları (2021). 904 sf. ISBN: 978-625-7477-03-1

Alper Volkan ERTEM¹

Türk İstihbarat Tarihi isimli kitapta Türk tarihinin başlangıcından günümüze kadar olan süreç ele alınmıştır. Kitap, Türk istihbaratının tarihinin tamamını ele alan ilk kapsamlı akademik eser olma özelliğini taşımaktadır. Geçmiş dönemdeki Türk devletlerinin istihbarat yapıları ve günümüzde aktif olarak faaliyet gösteren kurumlar detaylıca anlatılmıştır. Bundan ötürü ortaya 904 sayfadan mürekkep hacimli bir eser çıkmıştır. Bu kitap yirmi iki bölümden müteşekkil olup her bölüm farklı yazar/yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümlerin kısa tanıtımları şöyledir:

Kitabın birinci bölümü Doç. Dr. Cenker Korhan DEMİR tarafından kaleme alınmıştır. *İstihbarat: Kavram, Süreç ve Temel Prensipler* şeklinde tesmiye edilen birinci bölüm (13-40. Sayfalar) Türk istihbarat tarihinden ziyade istihbarat

¹ Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Asya Çalışmaları Bölümü, E-Posta: alperertem69@gmail.com, ORCID No: 0000-0001-7802-7375.

çalışmalarına giriş niteliğinde bir bölüm olduğu söylenebilir. Bu bölüm içerisinde istihbarat kavramının ne anlama geldiği, istihbaratın prensipleri, istihbarat çarkı, istihbarat çarkına yönelik eleştiriler ve istihbarat türleri ele alınmıştır. Kitabın birinci bölümünün istihbarat kavramının izahı ile başlaması ve okura hangi perspektiften bakacağını göstermesi açısından da oldukça faydalıdır. İstihbarat alanına yabancı kişiler bu bölümü okuyarak genel manada bir fikir sahibi olabilmektedirler. Bu başlık altında istihbarat ile ilişkili olan bazı kavramlarda açıklamalarıyla beraber verilmiştir. Bunun için yazar ayrı bir başlık açma gereği duymamıştır. Açıklamaları yapılan kavramlar şunlardır: Ajitasyon, beşinci kol, dezenformasyon, espionaj, karşı istihbarat, kontrespionaj, örtülü faaliyet ve propagandadır (Demir, 2021).

Kitabın ikinci bölümü Ahmet TAŞAĞIL tarafından kaleme alınmıştır. *İslam Öncesi Dönemde Türklerde İstihbarat* şeklinde tesmiye edilen ikinci bölüm (41-62. Sayfalar) içerisinde Eski Türkler ve istihbarat olgusu anlatılmış; Orta Asya'dan Avrupa'ya uzanan istihbarat faaliyetleri bölgede kurulmuş devletler üzerinden ele alınmıştır. Bu bağlamda eski Türklerdeki istihbarat anlayışının günümüzdeki tasnifi ile taktik ve operatif seviyede olduğundan bahsedilmiştir. İslamiyet öncesi Türklerin kurmuş oldukları devletler ile ilgili doğrudan istihbarat faaliyetlerini içeren teferruatlı bilgi bulunmasa da “doğru bilgiye dayalı sağlam bir istihbarat ağının” var olduğu söylenmektedir. Bunu izah edebilmek için Asya Hun, Avrupa Hun ve Göktürler üzerinden örnekler verilmiştir. Bu bölümdeki bilgilere göre kurumsal bir istihbarat anlayışının henüz oluşmadığını söylemek mümkündür. Faaliyetler daha ziyade askerî ya da devlet başkanına bilgi sağlamak maksatlı olduğu ifade edilebilir. Bununla ilgili olarak kitapta doğru istihbarat olarak hayatta kalmayı başaran Avrupa Hun Devleti başkanı Attila örnek olarak gösterilmektedir (Taşağıl, 2021).

İkinci bölüm içerisinde atıf yapılan yerler belirtilmemiştir. Bundan dolayı okuyucu olayların nerelerden referans olarak yazıldığını görememektedir. Yapılan alıntılar en sonda kaynakça bölümünde verilmiştir. Bölümün yazımında Çin kaynaklarından da istifade edilmiştir.

Kitabın üçüncü bölümü Nurullah YAZAR tarafından kaleme alınmıştır. *İslamiyet'in Kabulü ve Sonrası Türklerde İstihbarat* şeklinde tesmiye edilen üçüncü bölüm (63- 94. Sayfalar) Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu Devletleri'ndeki istihbarat anlayışını ve uygulama biçimlerini anlatmaktadır. Bu bölüm içerisinde de istihbaratın önemi ve çeşitlerinden bahsedilmiş; istihbarat çeşitleri iç ve dış istihbarat olmak üzere anlatılmıştır. Büyük Selçuklu Devleti Hükümdarlarından Sultan Alp Arslan'ın istihbarata bakışı ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Sultan Alp Arslan'ın, devlet görevlilerine yönelik olarak yürütülen istihbarat faaliyetlerine sıcak bakmadığı, bunları dedikodu gammazlık, tecessüs şeklinde ele aldığı

yorumu yapılmaktadır. Bu bölüm içerisinde sıklıkla Nizammü'l-Mülk ve Yusuf Has Hacıp'in eserlerine atıf yapıldığı da göze çarpmaktadır. İslamiyet sonrası Türklerin devlet ve istihbarat faaliyetlerinin anlaşılmasında bu iki eserin de büyük katkı sağladığı düşünülmektedir (Yazar, 2021).

Kitabın dördüncü bölümü Prof. Dr. Haldun EROĞLU tarafından yazılmıştır. EROĞLU'nun bu çalışması "Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nin İstihbarat Stratejileri" adıyla Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi'nde, yayınlanmış makalenin eklemeye ve çıkarmalar yapılarak gözden geçirilmiş halidir. *Klasik Dönemde Osmanlı İstihbaratı* şeklinde tesmiye edilen bu bölüm (95-120. Sayfalar) Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 2. Mahmud dönemine kadar olan kısmı ele almaktadır. Osmanlı tarihinin erken dönemindeki istihbarat yöntemlerini gönüllü, ulufeli (ücretli), dil alma ve tüccar ya da gezginlerden elde edilen bilgiler olmak üzere dört başlık altında ele almıştır. Klasik dönem istihbarat faaliyetleri içerisinde Osman Bey'den "zekâsı her fırsatta ön plana çıkan, hileler ve aldatmacalara başvuran, adamlarını kılık değiştirterek güçlü kalelere sokan, kadın kıyafeti giydirerek pazarlara gönderen, düğün ziyafetleri ve dostane ziyaretleri ustaca kullanabilen" birisi olarak bahsedilmekte ve Osman Bey'in istihbarata verdiği değeri ortaya koymaktadır. Aynı şekilde oğlu Orhan'ın da Osman Bey'in izinden gittiği ve onun gibi istihbarata değer verdiği anlatılmaktadır. Bu bölüm içerisinde özetle geleneksel yöntemler ile başlayan istihbarat faaliyetlerinin devletin büyümesi ile birlikte daha disiplinli bir hâle evrildiği anlatılmaktadır (Eroğlu, 2021).

Kitabın beşinci bölümü Doç. Dr. Ahmet Yüksel tarafından kaleme alınmıştır. *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbarat Faaliyetleri* şeklinde tesmiye edilen bu bölüm (121-164. Sayfalar) yazarın *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İstihbaratı* isimli kitabından üretilmiştir. Bu bölüm içerisinde II. Mahmud Devri'nde istihbarat toplama kanalları hakkında bilgi verilmiştir. İstihbarat toplama kanalları arasında casuslar, tebdiller, ulaklar, tacirler, yolcular, tercümanlar, voyvodolar, elçiler, yabancı diplomatlar gibi çok çeşitli unsurlar detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu konuların izahında arşiv belgelerinde yer alan örnekler üzerinden anlatılmıştır. Daha sonra da istihbarat stratejileri ele alınmıştır. Bu stratejiler tebdilen bilgi toplamak, dil almak, şifrelemek şeklinde tasnif edilerek anlatılmıştır. Akabinde savaşta ve diplomatik alanda ülke içerisinde yürütülen istihbarat faaliyetlerine ve rakip devlet yahut yöneticilerin Osmanlı aleyhinde yürütmüş oldukları karşı istihbarat faaliyetlerine değinilmiştir. Yazar Osmanlı Devleti'nin istihbarat toplama çalışmalarında bütün bilgi toplama kanallarını açık tuttuğunu ve gelen bilgileri diğer kaynaklarla teyit etme cihetine gittiğini söylemektedir. Ayrıca istihbarat çarkının işleyişinden de bahsetmektedir. Bu bölüm içerisinde ilgi çeken pek

çok husus bulunmaktadır. Bunlar arasında, tebaa hedefli iç istihbarat çalışmaları gösterilebilir. Bu faaliyete göre imparatorluk meselelerine ilişkin konuşanların ve konuşulanların kayıt altına alındığı ve olumsuz bir durumun meydana gelmesi esnasında şahısların cezalandırılmasının sağlandığı anlatılmaktadır. Hatta bu uygulamanın Osmanlı kadınlarını da kapsayacak kadar genişlik arz ettiği ve kadınlar hamamında konuşulanları raporlayan tebdil bir kadının varlığının tespit edildiğinden söz edilmektedir. İlgi çeken bir diğer husus ise ekmek üreticilerinin denetlenmesi olarak bahsedilmektedir. Buna göre usulsüzlükleri saptanan ekmekçilerden bazılarını tezgâh başında kulağından çivilemek, bazılarını fırınları önünde asmak gibi cezalar uygulandığının duyulduğundan bahsedilmektedir. Bu bölümde pek çok arşiv belgesinden yararlanılmış olması çalışmaya değer katan bir yön olarak gösterilebilir (Yüksel, 2021).

Kitabın altıncı bölümü Dr. Emre GÖR tarafından yazılmıştır. *II. Abdülhamid Döneminde İstihbarat (1876-1909)* olarak tesmiye edilen bu bölüm (165-216. Sayfalar) yazarın II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı İstihbarat Ağı (1876-1909) isimli doktora tezinden faydalanılarak kaleme alınmıştır. Bu bölüme II. Abdülhamid döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun genel durumu hakkında bilgi verilerek başlanmıştır. Genel durum hakkında verilen kısa bilginin ardından dönemin Osmanlı istihbaratının yapısı, istihbaratın özellikleri, istihbarat toplama çalışmaları, espionaj-kontrespiyonaj faaliyetleri ve istihbaratın nasıl değerlendirildiği gibi hususlar arşiv kaynaklarına dayandırılarak anlatılmıştır. II. Abdülhamid Dönemi İstihbarat Piramidi ismiyle şekillendirilmiş olan dönemin istihbarat yapısında piramidin en tepesine Yıldız Sarayı yerleştirilmiştir. Bölüm içerisinde yer alan *İstihbarat Faaliyetleri ve Vaka Örnekleri* isimli bölümde ise arşiv belgeleri ışığında dönemin istihbarat faaliyetleri izah edilmiştir (Gör, 2021).

Kitabın yedinci bölümü Dr. Polat SAFİ tarafından yazılmıştır. *Teşkilat-î Mahsûsa ve İstihbarat* şeklinde tesmiye edilen bu bölüm (217-232. Sayfalar) Teşkilat-î Mahsûsa'nın bir istihbarat örgütü olmadığını erken dönem gayrinizami bir harp örgütü olduğu anlatarak başlamaktadır. Ardından Teşkilat-î Mahsûsa'nın idari ve operasyonel yapılarına değinilmiştir. *Teşkilat-î Mahsûsa ve İstihbarat* başlıklı bölümde ise, örgütün belirli ölçüde istihbarat faaliyeti yürüttüğü ve bunların tatik ve operasyonel düzeyde kaldığı anlatılmaktadır (Safi, 2021).

Kitabın sekizinci bölümü İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, Namık ÇENCEN ve Aslı ARSLAN tarafından kaleme alınmıştır. *Millî Mücadele Döneminde İstihbarat* şeklinde tesmiye edilen bu bölüm (233-366. Sayfalar) Millî Mücadele Dönemi'ndeki işgallere karşı verilen tepkiler Türk istihbarat anlayışı ve yaklaşımları doğrultusunda açıklanmıştır. Bu dönem içerisinde faaliyet gösteren; Karakol Cemiyeti, Zabitan Grubu, Yavuz Grubu, Hamza Grubu, Namık Grubu,

İhtiyat Grupları, Moltke Grubu, Emniyet-i Umumiye Müfettişlikleri, Mücahid Grubu, Muharib Grubu, Felah Grubu, İmalat-ı Harbiye Grubu, Muaveneti Bahriye Grubu, Askeri Polis Teşkilatı, Müsellah Müdafaa-i Milliye Grubu, Tetkik Heyeti Amirlikleri ve Geçit Teşkilatı'nın kuruluşu, teşkilatlanması ve faaliyetleri detaylı olarak istihbarat yaklaşımları çerçevesinde ele alınmıştır. Ardından, milli mücadele yıllarında işgalci devletlerin Anadolu'daki istihbarat faaliyetleri; İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya özelinde ele alınırken azınlıkların yürüttükleri faaliyetler de ayrı bir başlık altında incelenmiştir (Demircioğlu, Çencen, Arslan, 2021).

Kitabın dokuzuncu bölümü Dr. Hüseyin SÜRÜCÜ tarafından yazılmıştır. *Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Askerî İstihbarattaki Değişim ve Türkiye'de Askerî İstihbaratın Geleceği* (367-400. Sayfalar) şeklinde tesmiye edilen bu bölüm, Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar geçen süre zarfında askerî istihbaratın gelişimini dört kısımda ele almaktadır. Birinci bölümde, askerî istihbarata ilişkin bilgilerin yanında askerî istihbaratın Türk akademisindeki yeri açıklanmıştır. Bu bölümde askerî istihbaratın akademik anlamında neden yeterince çalışılmadığı konularına da değinilmiştir. İkinci bölümde, asker temelli istihbaratın oluşumuna etki eden değişkenlerin neler olduğu ve bu değişkenlerin asker-istihbarat ilişkisini nasıl etkilediği incelenmiştir. Üçüncü bölümde askerî istihbaratın kurum temelinde bir sürekliliğe sahip olmasa da faaliyetler bakımından bir süreklilik arz ettiği gösterilmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise Türkiye'de bir askerî istihbarat teşkilatlanmasının gerekliliği tartışmaya açılmıştır (Sürücü, 2021).

Kitabın onuncu bölümü Yusuf ULUTAŞ tarafından kaleme alınmıştır. *Tarihsel Süreçte Jandarmanın İstihbarat Görevi ve Teşkilatlanması* şeklinde tesmiye edilen bölüm (401- 426. Sayfalar) Jandarmanın kurulduğu günden itibaren günümüze kadar geçen sürede istihbarat ile ilgili faaliyetleri, mevzuat, görev, yetki ve sorumluluklarıyla birlikte istihbarat anlayışı ortaya konulmuştur. Bölümün yazımı esnasında sade bir kaynakçaya başvurulmuş olmasına rağmen kullanılan kaynaklar esere özgünlük katmıştır (Ulutaş, 2021).

Kitabın on birinci bölümü Oğuz Serkant AKIN tarafından kaleme alınmıştır. *Gümrük Muhafaza İstihbarat Dünü-Bugünü* şeklinde tesmiye edilen bölüm (427-496. Sayfalar) teşkilatın kuruluş ve ilk örgütlenmesini anlatarak başlamaktadır. Yarı Askeri Yapılanma Döneminde Gümrük Muhafaza Teşkilatı ve İstihbarat, Yeniden Sivilleşme Süreci ve İstihbarat Yönetimi ve Günümüzde Gümrükler Muhafaza Teşkilatı şeklindeki alt başlıklar ile devam etmektedir. Eserin yazımında genelde arşiv belgeleri ve Resmî Gazete 'de yayımlanan kanun, yönetmelik ve kararlardan yararlanılmıştır (Akın, 2021).

Kitabın on ikinci bölümü Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN tarafından yazılmıştır. *Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihi ve Devlet İstihbarat Hizmetlerinin Gelişimi* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (497-544. Sayfalar) ilk olarak MİT'in kuruluş ve dönüşümü ele alınmıştır. Bu bağlamda yazar MİT'in tarihi ve değişimini dört döneme ayırarak incelemektedir. Birinci dönem 1923-1947, ikinci dönem 1947-1965, üçüncü dönem 1965-1983 ve dördüncü dönem 1983-2020 yıllarını kapsamaktadır. Yazar bu bölümleri açıklarken dönemin toplumsal, siyasi hadiselerine de değinerek yaşanan gelişmelerin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Çiçero olayı, Franz von Papen'e yönelik suikast girişimi bunlara örnek olarak gösterilebilir. 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanunu'nun muhtevası da yazar tarafından yorumlanmış ve yasa koyucunun bu yasa ile neyi amaçladığı, kuruma ne tür sorumluluklar yüklediği gibi hususları izah etmiştir. Ayrıca daha detaylı bilgi edinmek isteyen okuyuculara dipnotlar ile okumaları gereken yayınlar hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur (Özcan, 2021).

Kitabın on üçüncü bölümü Gültekin YILDIZ tarafından yazılmıştır. Bu eser, Osmanlı Devleti'nde Askeri istihbarat (1864-1914) adlı kitabın esas alınarak hazırlanmış hâlidir. Eserin ilgili kısımları gözden geçirilmiş, yeni yorumlar eklenmiş ve ayrıntılar üzerinde durulmamıştır. *Modern Dış Askerî İstihbarat Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Kurumsallaşması* şeklinde tesmiye edilen bu bölüm (545-576.Sayfalar) Askeri Ataşeliğin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, Osmanlı Devleti'nde Askeri İstihbarat Unsurları: Ataşemiliterler, Ataşenevaller, Şehbenderler, Osmanlı Dış Askeri İstihbarat Faaliyetlerinin Kapsamı, Askeri Teknolojideki Gelişmeler ve Yeni İcatların Takibi, İstihbarat Bilgisinin Üretilme Süreçleri, İstihbarat Bilgisinin Yayımı ve Dağıtımı isimli başlıklardan mürekkeptir (Yıldız, 2021).

Kitabın on dördüncü bölümü Doç. Dr. Süleyman TEKİR tarafından kaleme alınmıştır. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma İstihbarat* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (577-602. Sayfalar) Jandarma'nın yürütmüş olduğu istihbarat faaliyetleri arşiv belgelerine dayandırılarak ele alınmıştır. Jandarmanın istihbaratı elde etmesi, istihbaratın toplandığı mekanların analizi, muhbir kullanımı, eşkıya ve çete takibinde istihbarat ve istihbaratın kıymetlendirilmesi konuları ele alınmaktadır. Osmanlı Devleti'nde Jandarmaya doğrudan doğruya bir istihbarat görevi verilmemiştir; fakat bu jandarmanın istihbarat faaliyetlerinde bulunmadığı anlamını taşımamaktadır. Çalışmada dikkat çeken hususlardan birisi de jandarmanın kullanmış olduğu istihbarat çarkıdır. Buna göre çarkın işleyişi; bilginin elde edilmesi, değerlendirilmesi ve müdahale edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca muhbir ve istihbarat üzerine örnek olaylar da anlatılarak konunun aydınlatılması sağlanmıştır (Tekir, 2021).

Kitabın on beşinci bölümü Doç. Dr. Yücel YİĞİT ve Eyüp ŞAHİN tarafından birlikte kaleme alınmıştır. *Emniyet İstihbarat Tarihi* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (603-634) Osmanlı Devleti'nde polisin istihbarat faaliyetlerinin ne zaman başladığı, Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e kadar olan süreçte hangi aşamalardan geçtiği, Cumhuriyet'in ilk yıllarında görevlerinin neler olduğu, MİT'in kuruluşunda ne tür katkılar sağladığı gibi konulara değinmektedir. Çalışmada Devlet Arşivleri Başkanlığı ve EGM Arşivleri'nden elde edilen belgelerden faydalanılmış ve ortaya özgün bir çalışma çıkartılmıştır. Bu açıdan bakıldığında çalışma alana birçok yenilik getirmektedir. Bu yeniliklerin başında Emniyet İstihbaratın kuruluş tarihi gelmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM)'nün web sitesinde teşkilatın kuruluşuyla ilgili şu bilgiler yer almaktadır (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2021):

“4 Haziran 1937 yılında Teşkilat Kanununun 16.maddesinin (a) bendi 5.fıkrasına göre, doğrudan emniyet müdürüne bağlı, ajanlarla alakalı iş ve işlemler ile umum müdürünün verdiği hususi görevleri yapmakla görevli olan, “Önemli İşler Müdürlüğü” kurulmasıyla mevcut İstihbarat Başkanlığının temelleri atılmıştır.”

Yukarıdaki açıklamaya göre teşkilatın kuruluş yılı 4 Haziran 1937 olarak gözükmektedir. Fakat bu çalışmada polis istihbaratın kökleri 15 Ağustos 1909 tarihine dayandırılmıştır. Ayrıca Milli İstihbarat Teşkilatının temelini Emniyet Müfettişleri'nin oluşturduğu söylenmektedir (Yiğit ve Şahin, 2021). Bu eserin, Emniyet İstihbarat Tarihi ile ilgili akademik anlamda yapılan ilk kapsamlı çalışma olduğunu söylemek de mümkündür. Bu açıdan bölüm yenilikçi bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kitabın on altıncı bölümü Banu OKUMUŞ tarafından kaleme alınmıştır. *Mali Suçları Araştırma Kurulu: Türkiye'nin Mali İstihbarat Birimi* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (635-666.Sayfalar) Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) özelinde mali istihbarat biriminin görev ve yetkisinin tarihsel gelişimi ve bu alandaki önemi anlatılmıştır. MASAK raporuna göre en çok bilgilendirme 75.428 kişi ile Anayasayı İhlal, Yasama Organına Karşı Suç, Hükümete Karşı Suç, Silahlı Örgüt suçlarından yapılmıştır (Okumuş, 2021).

Kitabın on yedinci bölümü Mustafa YENİ tarafından kaleme alınmıştır. *Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İstihbarat Topluluğu* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (667-746. Sayfalar) beş alt başlık şeklinde ele alınmıştır. İlk olarak Başkumandanlık Vekaleti II. Şubesinin teşkilât yapısı, kuruluşu, personeli ve görevleri açıklanmıştır. İkinci kısımda, gerçekleştirilen istihbarat operasyonları anlatılmıştır. Üçüncü kısımda, haberlerin analiz edilmesi ve paylaşılması anlatılmış ve devlet içerisinde istihbarat talep eden kurumlar açıklanmıştır. Ardından Osmanlı Devleti'nin istihbarat toplarken karşılaştığı sorunların neler olduğu

açıklanmış ve bu sorunların üstesinden gelmek için hangi yollara başvurulduğuna değinilmiştir. Son kısımda ise Osmanlı İstihbarat Topluluğunun savaş sırasında kontrespiyonaj için aldığı tedbirler açıklanmıştır. Eserin yazımında pek çok arşiv belgesinden istifade edilmiştir (Yeni, 2021).

Kitabın on sekizinci bölümü Engin AVCI tarafından kaleme alınmıştır. *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye’de İstihbarat* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (747-796. Sayfalar) “Türk İstihbarat Sistemi”ne ilişkin genel bir çerçeve çizilmiştir. Bu bağlamda Türk İstihbarat Sistemi içerisinde yer alan kurumlar ve görev alanları izah edilmiş ve soğuk savaş sonrası bu kurumların nasıl etkilendiği anlatılmıştır. Bu çalışmada, genel olarak açık kaynaklara, ikincil verilere ve uzman görüşlerine yer verilmiştir (Avcı, 2021).

Kitabın on dokuzuncu bölümü Doç. Dr. Gökhan SARI tarafından kaleme alınmıştır. *Geçmişten Bugüne Stratejik İstihbarat Çalışmaları* şeklinde tesmiye edilen bu bölüm (797-828.Sayfalar) Stratejik istihbaratın ne anlama geldiği ve onun tarihi sürecini ele alarak başlamaktadır. Ardından Stratejik istihbarat hatalarından ve çıkarılması gereken derslerden bahsedilmektedir. İstihbarat başarısızlıklarının analiz ve organizasyondan ziyade daha çok siyaset ve psikolojik nedenlere dayandığını, genelde hataların toplayıcılar tarafından, bazen analizciler tarafından fakat çoğunlukla istihbaratı tüketen karar alıcılar tarafından yapıldığını vurgulamaktadır (Sarı, 2021).

Kitabın yirminci bölümü Prof. Dr. Zakir AVŞAR tarafından kaleme alınmıştır. *Günümüz Türkiye’inde Devletin Bilgi Toplama ve Yayma Faaliyeti* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (829-858. Sayfalar) ilk olarak hem istihbarat hem de iletişim bilimleri içerisinde sıkça kullanılan veri, enformasyon, bilgi kavramlarına açıklık getirilmiş, ardından devletin enformasyon ihtiyacı ve önemi izah edilmiştir. Devletin enformasyon kuruluşlarından bahsedildikten sonra da bilgi kaynaklarının istihbarat teorileri bakımından rolü ve önemi açıklanmıştır (Avşar, 2021).

Kitabın yirmi birinci bölümü Dr. İhsan BOZKURT tarafından kaleme alınmıştır. *Dünyadaki Bazı İstihbarat Teşkilatlarının Kısa Tarihçesi* şeklinde tesmiye edilen bu bölümde (859-888. Sayfalar) ABD, İngiltere, Rusya, İran ve İsrail istihbarat teşkilatları izah edilmiştir (Bozkurt, 2021).

Yirmi ikinci bölümde de (889-904. Sayfalar) İstihbarat Tarihi Bibliyografya Seçkisi bulunmaktadır.

Sonuç

Son zamanlarda Türkiye’de istihbarat ile ilgili çalışmaların sayısında bariz bir artış söz konusudur. Bu artışa rağmen Türk istihbarat tarihini geçmişten günümüze kadar anlatan bir eser bulunmamaktadır. Bundan dolayı *Türk İstihbarat Tarihi* isimli bu kitabın, Türk istihbarat tarihini anlatan en kapsamlı akademik eser olduğunu söylemek mümkündür.

Kitap içerisinde her bölüm ayrı bir yazar tarafından kaleme alınmıştır. Bilhassa günümüzde aktif halde bulunan istihbarat teşkilatlarını kaleme alan kişilerin bu kurumlar ile bağlantılı olduğu gözükmemektedir. Örneğin *Emniyet İstihbarat Tarihi* Polis Akademisinde görevli Yücel YİĞİT ve Emekli Emniyet Müdürü Eyüp ŞAHİN tarafından kaleme alınmıştır. Aynı şekilde *Tarihsel Süreçte Jandarmanın İstihbarat Görevi ve Teşkilatlanması* bölümü de Jandarma İstihbarat Okul Komutanlığında görevli Jandarma Albay Yusuf ULUTAŞ tarafından kaleme alınmıştır. Kitap içerisinde bu örneklerin sayısını artırmak mümkündür. Böylelikle kurumların arşivlerinde yer alan kaynaklara erişimin mümkün olduğu ve ortaya daha önce yazılmamış nitelikte bir eser çıkarıldığı söylenebilir. Bunun en somut örneği, Emniyet İstihbaratın 1937 olarak belirtilen kuruluş tarihinin, 1909 olduğunun belgelere dayanılarak ispatlanması gösterilebilir.

Bu kitabın istihbarat araştırmaları programlarında lisansüstü seviyede eğitim görenler ve istihbarat çalışmaları yapmak isteyenler için önemli bir eser olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Akın, O. S. (2021). Gümrük Muhafaza İstihbarat Dünü-Bugünü. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Avcı, E. (2021). Soğuk Savaş Sonrası Türkiye’de İstihbarat. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Avşar, Z. (2021). Günümüz Türkiye’inde Devletin Bilgi Toplama ve Yayma Faaliyeti. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Bozkurt, İ. (2021). Dünyadaki Bazı İstihbarat Teşkilatlarının Kısa Tarihçesi. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Demir, C. K. (2021). İstihbarat: Kavram, Süreç ve Temel Prensipler. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

- Demircioğlu, İ. H., Çencen, N. ve Arslan, A. (2021). Millî Mücadele Döneminde İstihbarat. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Emniyet Genel Müdürlüğü. (2021). Tarihçe. <https://www.egm.gov.tr/istihbarat/istihbarat-tarihce> adresinden alındı
- Eroğlu, H. (2021). Klasik Dönemde Osmanlı İstihbaratı. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Gör, E. (2021). II. Abdülhamid Döneminde İstihbarat (1876-1909). İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Okumuş, B. (2021). Mali Suçları Araştırma Kurulu: Türkiye'nin Mali İstihbarat Birimi. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Özcan, N. A. (2021). Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihi ve Devlet İstihbarat Hizmetlerinin Gelişimi. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Safi, P. (2021). Teşkilat-ı Mahsûsa ve İstihbarat. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Sarı, G. (2021). Geçmişten Bugüne Stratejik İstihbarat Çalışmaları. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Sürücü, H. (2021). Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Askerî İstihbarattaki Değişim ve Türkiye'de Askerî İstihbaratın Geleceği. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Taşoğlı, A. (2021). İslam Öncesi Dönemde Türklerde İstihbarat. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Tekir, S. (2021). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma İstihbaratı. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Ulutaş, Y. (2021). Tarihsel Süreçte Jandarmanın İstihbarat Görevi ve Teşkilatlanması. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

- Yazar, N. (2021). İslamiyet'in Kabulü ve Sonrası Türklerde İstihbarat. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Yeni, M. (2021). Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İstihbarat Topluluğu. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Yiğit, Y. ve Şahin, E. (2021). Emniyet İstihbarat Tarihi. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Yıldız, G. (2021). Modern Dış Askerî İstihbarat Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Kurumsallaşması. İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Yüksel, A. (2021). II. Mahmud Devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbarat Faaliyetleri İ. H. Demircioğlu, A. Özcan, N. Çencen ve Y. Yiğit (Editörler.), *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınları.